

УДК 657.371

Хвищун І.П.

Луцький національний технічний університет

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сучасний розвиток світової економіки в значній мірі обумовлений інтенсивним використанням інтелектуальних ресурсів, серед яких провідне місце належить інтелектуальній власності (ІВ). Знання історії формування інтелектуальної власності важливе для розуміння її сучасного стану і оцінки можливих напрямків вдосконалення. Історична еволюція інтелектуальної власності розглядається не заради її самої, а для полегшення розуміння сучасного і оцінки майбутнього.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Концепція ІВ постійно вдосконалюється під впливом вдосконалення світової економічної системи та характеру суспільних відносин, однак сутнісні витоки поняття ІВ залишаються поєднаними з більш загальним поняттям – власність. Регулюючі її правові норми мають історичний характер, на що вказував ще К. Маркс: «... в кожную історичну епоху власність розвивалась по-різному і при зовсім різних суспільних відносинах» [Ошибка! Источник ссылки не найден., с.168].

Важлива роль у розвитку та формуванні засад інтелектуального капіталу належить таким відомим вченим, як Е. Брукинг, К.Беккер, Д.Белл, П.Дракер, Л. Едвінссон, І. Роос, М.Кастельс, М. Мелоун, Р.Райх, Т.Сакайя, Т.Стюарт, М.Мелоун, П.Пільцер, О.Тоффлер, Л.Туроу, С.Хантінгтон, Т. Шульц, Ф.Фукуяма та ін.

Цілі статті.

В процесі даного дослідження передбачається встановити історичне виникнення поняття інтелектуальної власності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Кожна суспільно-економічна формація характеризується специфічними

формами власності, які відповідають певному стану та рівню виробничих сил. Історично першою формою була колективна, спільна власність, яка ґрунтувалась на спільній праці та соціальній рівності членів спільноти. В результаті тривалого історичного процесу, який супроводжувався розвитком виробничих сил та переходом від колективної праці та загального господарства до приватного, виник розпад спільноти та поява приватної власності.

В працях класиків політичної економії (Дж. Локк, А. Сміт, Д. Рікардо) питання власності розглядалися як суспільні відносини та пов'язані з ними класові розбіжності між людьми; К. Маркс визначав поняття власність як «відносини між людьми з приводу матеріальних благ» [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с.479]. В будь-якій економічній системі відносини власності визначають особливості економічних відносин як в процесі виробництва, так і в процесі обміну та розподілу матеріальних благ, речей, предметів, що є об'єктами власності. Законодавче врегулювання цих економічних відносин утворює право власності, яке складається з прав володіння, користування і розпорядження [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с.14].

Особливим видом власності є інтелектуальна власність, яка нерозривно пов'язана з процесом творчої діяльності людини. Виникнення поняття «інтелектуальна власність» припадає на кінець XVIII століття. Воно вперше з'явилося у французькому законодавстві внаслідок тривалої практики юридичного закріплення за певними особами прав на результати інтелектуальної діяльності в сфері науки, виробництва, мистецтва, літератури тощо. Це поняття пов'язано з теорією природного права, відповідно до якого право автора на творчий результат є його природним правом і існує незалежно від факту визнання іншими особами або владою держави [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с.10]. Теорія природного права одержала свій найбільш послідовний розвиток саме в працях французьких філософів-просвітителів (Марі Франсуа Аруе Вольтера, Дені Дідро, Поля Анрі Гольбаха, Клода Адріана Гельвеція, Жан-Жака Руссо) [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с.8].

Подальший розвиток правових відносин щодо інтелектуальної власності був зумовлений розквітом капіталістичних відносин, для яких необхідним став вільний обіг

прав на результати інтелектуальної діяльності. В той час право власності здавалось найкращою правовою конструкцією, яка могла чітко визначити та забезпечити панування творця та правовласника над результатом інтелектуальної діяльності, забезпечити недоторканість об'єктів інтелектуальної праці.

Проте подальший розвиток права ІВ виявляв все більше відмінностей та суперечностей між правом власності та правами на результати інтелектуальної діяльності. Особливо гостро це відчувалось в авторському праві. З'явилися філософські концепції, засновником яких був І. Кант, згідно яких авторське право виступало продовженням та відображенням особистості самого автора. На цих концептуальних засадах була побудована теорія особистих прав. Її розробники (Гірке, Блунтшлі, Гарейс, Салейл, Берар) вважали, що авторське право належить до категорії особистих прав, а тому не виділяли майнові права, вважаючи, що всі авторські права пов'язані з автором, тому є особистими [Ошибка! Источник ссылки не найден., с.24]. Практичним наслідком даної концепції стало закріплення в романо-германській правовій системі групи особистих немайнових прав («droit moral»).

Треба зазначити, що відмінною ознакою ІВ є те, що основним її виконавчим інструментом на всіх розглянутих етапах виступає інтелект індивідуума або декількох творчих особистостей, об'єднаних у колектив інтелектуальною працею. Інтелект (від латинського “*intellectus*” - розуміння, відчуття, сприйняття; “*inellego*” - відчуваю, сприймаю, пізнаю, думаю) означає розум, здатність до мислення, раціонального пізнання. Це фактично є латинським перекладом давньогрецького поняття «нус» («розум»), що є тотожним йому за змістом. Найчастіше творчість визначається як інтелектуальна діяльність, але дуже часто під поняттям «творчість» мають на увазі розумову діяльність, тобто здатність до розумового осмислення порядку виконання певних дій щодо створення нових об'єктів.

Висновки. Отже, можна стверджувати, що інтелектуальна власність створюється в процесі творчої діяльності, але її об'єктами є не матеріальні носії, в яких втілені результати творчості, а саме думки, ідеї, образи, що реалізовані на певних матеріальних носіях. Це дозволяє вважати інтелектуальну власність особливим видом власності, що має віртуальний характер, тобто її

об'єктами є нематеріальні речі. Це одна із специфічних ознак ІВ, яка відрізняє її від звичайної (матеріальної) власності і одночасно ускладнює усвідомлення її сутності.